หญ้าแฝก

กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต

หญ้าแฝก กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต

สภาพความเสื่อมโทรมของทรัพยากรที่ดินส่วนใหญ่ เกิดจากการที่ผิวหน้าดินถูกกัดเซาะจากฝนตกลงมาและน้ำที่ไหลบ่าหน้าดินเป็นจำนวนมาก ทำให้สูญเสียดินที่อุดมสมบูรณ์ไปบางครั้งยังเกิดปัญหาดินพังทลาย ก่อให้เกิดผลเสียหายต่อพื้นที่ทำการเกษตร ส่งผลให้พื้นที่ซึ่งเดิมเคยให้ผลผลิตทางเกษตรกรรมสูงกลับให้ผลผลิตลดลง แม้ว่าจะเป็นพื้นที่ที่ได้รับปริมาณน้ำฝนมากเพียงพอ แต่เนื่องจากการไหลบ่าของน้ำฝนจำนวนมากทำให้พื้นที่ดินไม่สามารถเก็บกักน้ำฝนได้อย่างเต็มที่

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตระหนักถึงสภาพปัญหาและสาเหตุที่เกิดขึ้น ทรงตระหนักถึงศักยภาพของหญ้าแฝกซึ่งเป็นพืชที่จะช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดินช่วยอนุรักษ์ความชุ่มชื้นไว้ในดินได้ จึงพระราชทานพระราชดำริ ให้ดำเนินการศึกษาทดลองเกี่ยวกับหญ้าแฝก ซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้เทคโนโลยีแบบง่ายๆ เกษตรกรสามารถดำเนินการได้เอง ทั้งยังไม่ต้องดูแลรักษามากนัก และประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าวิธีอื่นๆ ด้วย

จากพระปรีชาสามารถที่ได้พระราชทานพระราชดำริในการนำหญ้าแฝกมาใช้ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ จึงเป็นที่มาของการทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Internation Merit Awards จากสมาคมอนุรักษ์ดินนานาชาติ (IECA) ในฐานะที่ทรงเป็นผู้นำในการใช้หญ้าแฝกอนุรักษ์อนุรักษ์ดินและน้ำจนประสบความสำเร็จ และแพร่หลายไปยังนานาชาติ

เมื่อวันที่ ๒๙ มิถุนายน ๒๕๓๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระราชดำริกับนายสุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการ กปร. ในขณะนั้น ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหินจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ นับเป็นการพระราชทานพระราชดำริ เกี่ยวกับหญ้าแฝกครั้งแรก สรุปได้ดังนี้

๑. ให้ศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายของดินในพื้นที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาและพื้นที่อื่นๆที่เหมาะสมอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ และศูนย์การศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

๒. การดำเนินการศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกให้พิจารณาลักษณะของภูมิประเทศ ซึ่งแบ่งได้ ๒ ลักษณะ ของพื้นที่ ดังนี้

๒.๑ การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ภูเขาให้ปลูกแฝกตามแนวขวางของความลาดชันและในร่องน้ำของภูเขา เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และช่วยเก็บความชื้นในดินไว้ด้วย

๒.๒ การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ราบให้ดำเนินการในลักษณะ ดังนี้

๑) ปลูกในรอบแปลง

๒) ปลูกในแปลงๆ ละ ๑ หรือ ๒ แถว

๓) สำหรับแปลงพืชไร่ให้ปลูกตามร่องสลับกับพืชไร่

๓. ผลการศึกษาทดลองควรเก็บข้อมูลทั้งทางด้านการเจริญเติบโตของลำต้นและราก ความสามารถในการอนุรักษ์ความสมบูรณ์ของดิน และการเก็บความชื้นในดิน และเรื่องพันธุ์หญ้าต่างๆ ด้วย

เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๓๔ ได้พระราชทานพระราชดำริ ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์สรุปได้ดังนี้

๑. ได้ทรงศึกษาวิธีการอนุรักษ์หน้าดินโดยวิธีธรรมชาติมานานแล้ว ซึ่งในแต่ละพื้นที่มักจะเปิดหน้าดิน (ปอกเปลือก) เปลือยดินแล้วทำการเกษตร เช่น การยกร่องพรวนดิน ซึ่งยังถือว่าเป็นวิธีการผิดธรรมชาติ ซึ่งจะเกิดปัญหาในอนาคต จึงทรงแนะนำให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำการเกษตรอย่างไม่ทำลายธรรมชาติ เช่น การไม่ไถพรวนเปิดหน้าดิน (ปอกเปลือก) เปลือยดิน เป็นต้น โดยให้ทุกโครงการในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำเป็นตัวอย่างแล้วหาทางแนะนำให้ราษฎรทำตามต่อไป

๒. ได้ทรงศึกษาเอกสารของธนาคารโลกเกี่ยวกับอนุรักษ์หน้าดินด้วยหญ้าแฝก จึงให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำการศึกษาทดลองปลูกหญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์หน้าดินโดยปลูก และขยายพันธุ์หญ้าแฝกในพื้นที่รูปแบบต่างๆ เช่น ขอบร่องน้ำ แปลงมะม่วงหินมะพานต์บริเวณที่ลาดชัน หรือตามร่องน้ำธรรมชาตินำหินไปกั้นเป็นฝายเล็กๆ แล้วปลูกหญ้าแฝกด้านหน้าหรือในพื้นที่ทำการเกษตร เช่น แปลงปลูกข้าวโพด เป็นต้น ทั้งนี้ให้บันทึกภาพก่อนดำเนินการและหลังดำเนินการไว้เป็นหลักฐานและให้ทุกโครงการในศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ ทำเป็นตัวอย่าง

เมื่อวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ณ โครงการหลวง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้พระราชทานพระราชดำริ สรุปดังนี้

๑. หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีระบบรากลึก แผ่กระจายลงไปในดินตรงๆ เป็นแผงเหมือนกำแพง ช่วยกรองตะกอนดิน และรักษาหน้าดินได้ดี จึงควรนำมาศึกษาและทดลองปลูก

๒. การปลูกหญ้าแฝก ควรปลูกเป็นแถวเดี่ยวระยะ ระหว่างต้นห่าง ๑๐ – ๑๕ ซม. ทำให้ไม่เปลืองพื้นที่การดูแลรักษาง่าย ควรทำการทดลองปลูกในร่องน้ำ และบนพื้นที่ลาดชันให้มาก เพื่อช่วยป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน

๓. การปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวความคิดใหม่ควรปลูกโดยไม่ต้องหวังผลอะไรมากนัก แต่ผลที่ได้จะดีมาก และการปลูกไม่จำเป็นต้องไปปลูกในที่ของเกษตรกรขอให้ปลูกกันในสถานีพัฒนาที่ดิน เพื่อเป็นแบบอย่าง เพื่อคัดพันธุ์ หาพันธุ์ที่ดีที่ไม่ขยายพันธุ์โดยใช้ดอก ต้องดูว่าปลูกแล้ว มีพันธุ์ไหนที่ทนแล้งในหน้าแล้งยังเขียวอยู่ก็ใช้ได้ โดยขอให้ปลูกก่อนฤดูฝนจะทำให้เกษตรกรในพื้นที่ข้างเคียงเห็น

เมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๓๔ ณ โครงการพระราชดำริ สวนหาดทรายใหญ่ อำเภอปราณบุรีจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้พระราชทานพระราชดำริ ความว่า

"ขอให้ปลูกหญ้าแฝกไว้ด้วย เพราะหญ้าแฝกมีประโยชน์มากในการช่วยยึดดิน ไม่ให้พังทลาย ช่วยรักษาหน้าดิน โดยเฉพาะโครงการนี้มีที่ลาดชันหลายแห่ง นอกจากนี้หญ้าแฝกยังช่วยกักเก็บอินทรียวัตถุไว้ในดินใบอ่อนของหญ้าแฝกยังเป็นอาหารสัตว์ได้อีกด้วย"

เมื่อวันที่ ๑๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ได้พระราชทานพระราชดำรัส ณ โต๊ะเสวยที่ ๑ ภายในพระตำหนักภูพิงค์ราชนิเวศน์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ความตอนหนึ่งว่า

“นำหญ้าแฝกไปปลูกตามฐานปฏิบัติการต่างๆ และหมู่บ้านใกล้เคียง แล้วขยายไปปลูกทั่วประเทศเนื่องจากหญ้าแฝกมีคุณลักษณะที่เหมาะสมในการจัดระบบอนุรักษ์ดินโดยการปลูกเป็นแนวรั้วกั้นตามระดับชั้นและได้มีการศึกษาทดลองใช้อย่างได้ผลดีในประเทศแถบเอเชียหลายประเทศแล้ว นอกจากนี้ยังพบว่าการปลูกหญ้าแฝกยังส่งผลให้การเพาะปลูกพืชอื่นๆ ระหว่างแนวรั้วหญ้าแฝกนั้น ให้ผลผลิตได้อย่างเต็มที่มากขึ้น”

เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๕ ได้พระราชทานพระราชดำริ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ สรุปได้ดังนี้

๑. ให้ดำเนินการปลูกหญ้าแฝก ซึ่งจะช่วยทั้งการอนุรักษ์ดินและน้ำ โดยรากของหญ้าแฝกจะอุ้มน้ำไว้ซึ่งจะช่วยให้เกิดความชุ่มชื้นในดิน อันสามารถปลูกพืชอื่นเช่น ข้าวโพด หรือต้นไม้ยืนต้นอื่นๆ ในบริเวณที่ปลูกหญ้าแฝกได้ และคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งของหญ้าแฝกก็คือแฝกจะเป็นตัวกักเก็บไนโตรเจน และกำจัดสิ่งเป็นพิษหรือสารเคมีอื่นๆ ไม่ให้ไหลลงไปยังแม่น้ำลำคลอง โดยกักให้ไหลลงไปใต้ดินแทน

๒. ให้ดำเนินการศึกษาและคัดเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ไปพร้อมๆ กัน เพื่อที่จะได้นำไปส่งเสริมและขยายพันธุ์ในพื้นที่อื่นๆ ต่อไป โดยเฉพาะตามไหล่เขาที่จะมีการพังทลายของดินมาก เช่น ที่โครงการเขาชะงุ้มและที่วัดญาณสังวราราม ก็ควรจะปลูกเช่นกัน และทรงแนะนำวิธีการปลูกว่า สมควรปลูกหญ้าแฝกก่อนหน้าฝนประมาณ ๓ เดือน เพื่อที่จะให้ต้นหญ้าแฝกแข็งแรงพอที่จะทนต่อแรงของน้ำในหน้าฝนได้ และยังทรงให้ศึกษาทดลองการปลูกหญ้าแฝกในร่องน้ำในลักษณะที่เป็น check dam ด้วย ตลอดจนที่สูงชันตามริมถนนที่ดินเปลือยอยู่ ให้นำหญ้าแฝกไปปลูกเพื่อป้องกันดินพังทลายด้วย

เมื่อวันที่ ๘ มิถุนายน ๒๕๓๕ พระราชทานพระราชดำริ โครงการศูนย์ศึกษาวิธีการฟื้นฟูที่ดินเสื่อมโทรมเขาชะงุ้มอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี สรุปได้ดังนี้

๑. การคัดเลือกสายพันธุ์หญ้าแฝกนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ควรระมัดระวังอย่างมาก ควรเลือกสายพันธุ์ที่ไม่สามารถกระจายพันธุ์ได้โดยเมล็ด เพราะถ้าเป็นสายพันธุ์ที่แพร่กระจายโดยทางเมล็ดแล้วจะเป็นอันตราย

๒. การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่เก็บกักน้ำของอ่างเก็บน้ำควรปลูกตามแนวระดับ โดยรอบอ่างเก็บน้ำจำนวน ๓ แนว คือ

แนวที่ ๑	ปลูกตามแนวระดับสูงเท่าระดับเก็บกักน้ำ
แนวที่ ๒	ปลูกตามแนวสูงกว่าระดับเก็บกักน้ำ ๒๐ เซนติเมตร
แนวที่ ๓	ปลูกตามแนวต่ำกว่าระดับเก็บกักน้ำ ๒๐ เซนติเมตร (เพราะน้ำมักไม่ถึงระดับกักเก็บ)

๒.๑ ป้องกันดินพังทลายลงไปในอ่างเก็บน้ำทำให้รักษาหน้าดินเหนืออ่าง ทำให้ดินอุดมสมบูรณ์ขึ้น อันจะเป็นการช่วยให้ป่าไม้ในบริเวณพื้นที่รับน้ำสมบูรณ์ขึ้นอย่างรวดเร็ว

๒.๒ การปลูกหญ้าแฝกบนพื้นที่ภูเขา ให้ปลูกตามแนวขวางของความลาดชัน และในร่องน้ำของภูเขา เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และช่วยเก็บความชื้นของดิน

เมื่อวันที่ ๖ สิงหาคม๒๕๓๙ พระราชทานพระราชดำริ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชบุรี สรุปดังนี้

หญ้าแฝกถ้าปลูกชิดกันมากๆ หรือปลูกรอบโคนไม้ผลเป็นแบบวงกลมถ้าปลูกใกล้ต้นไม้มากเกินไปจะทำให้ต้นไม้ขาดน้ำเพราะหญ้าแฝกใช้น้ำมาก และน้ำจะซึมหารากไม้ผลยากเพราะรากหญ้าแฝกกั้นไว้ที่ปลูกไว้เป็นครึ่งวงกลมและกอชิดกันนั้นถูกต้องแล้ว

บริเวณพื้นที่ปลูกป่าเชิงเขาทองอย่าทำแบบเปลือกปุ๋ยจากเขาจะลงมา ดินและน้ำจากเขาจะลงมาต่อขยายแนวหญ้าแฝกออกไปอีก ควรปลูกเป็นรูปตัววีคว่ำไม่ช้าก็จะเต็มร่อง

การปลูกในร่องน้ำลึกควรทำคันดินหรือคันหินขวางน้ำก่อน เพื่อทำเป็นทำนบเล็กๆ (Check Dam) อย่าปลูกลงไปในร่องน้ำโดยตรง ส่วนพื้นที่ระหว่างแถวหญ้าแฝกที่เป็น Contour ดินจะมีคุณภาพดีขึ้นน่าจะให้เกษตรกรปลูกพืชล้มลุก

วิธีการปลูกหญ้าแฝกแซมในช่องว่างแนวรั้วหญ้าแฝกในพื้นที่ดินดานให้ใช้สว่านเจาะตามแนวช่องว่างโดยใส่ปุ๋ยหมักลงไปตามร่อง

เมื่อวันที่ ๒๓ เมษายน ๒๕๔๐ พระราชทานพระราชดำริ ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา สรุปดังนี้

ให้ศึกษาการปลูกหญ้าแฝกในดินดานของตำบลเขาหินซ้อน ซึ่งได้เคยให้ทำในดินดานที่เขาชะงุ้มฯ และห้วยทรายฯ การปลูกหญ้าแฝกรอบขอบแนวป่า เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายหน้าดิน เศษใบไม้ที่ร่วงหล่นจะช่วยทำให้ดินมีการพัฒนาที่ดีขึ้น เมื่อใบไม้ย่อยสลายส่วนหญ้าแฝกที่ปลูกในระหว่างไม้ยืนต้นจะไม่ตาย แต่จะชะงักการเติบโตระยะหนึ่ง เมื่อมีการตัดไม้ออกแฝกก็เจริญได้อีกครั้ง ให้ปลูกหญ้าแฝกในดินดาน โดยระเบิดดินดานเป็นหลุมแล้วปลูกหญ้าแฝกลงในหลุมเพื่อดันชั้นดินดานให้แตกสามารถดักตะกอนตลอดจนใบไม้ทำให้เกิดดินใหม่ขึ้น

เมื่อวันที่ ๒๓ มิถุนายน ๒๕๔๑ พระราชทานพระราชดำริ ณ พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สรุปได้ดังนี้

ปลูกหญ้าแฝกเพื่อที่จะให้ดินนั้นพัฒนาขึ้นมาเป็นดินที่สมบูรณ์ โดยที่ปลูกหญ้าแฝกและทำคันกั้นน้ำไม่ให้ตะกอนเหล่านั้นไหลลงไปในห้วย ก็สามารถฟื้นฟูได้อย่างดี หากว่าไม่ปฏิบัติเช่นนี้ดินนั้นหมดไปเลย เหลือแต่ดินดานและทราย และดินที่อาจเป็นดินสมบูรณ์ก็ไหลลงไปในห้วยทำให้ห้วยตื้นเขิน เมื่อห้วยตื้นเขิน น้ำที่ลงมาจากภูเขาก็ท่วมในที่ราบ และน้ำที่ลงมาจากเขาจะลงมาโดยเร็วเพราะภูเขามีต้นไม้น้อย ทำให้น้ำลงมารวมอย่างฉับพลันและท่วม

เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๕ พระราชทานพระราชดำริโครงการปลูกป่าถาวรเฉลิมพระเกียรติของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ สรุปได้ว่า

ควรปลูกหญ้าแฝกก่อนหรือพร้อมกับการปลูกป่าโดยเฉพาะที่ลาดชัน โดยต้องปลูกให้ถูกวิธีคือ ขวางแนวลาดชัน เพราะในแผนที่ ปตท. แสดงการปลูกป่าจะเป็นแนวลงมาเหมือนที่ชาว เขาปลูกกะหล่ำ โดยให้สังเกตที่ลำห้วยด้านล่างภูเขาจะเห็นดินลงไปกองอยู่เต็ม

ควรปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวกันไฟป่าของแปลงปลูกป่าเพราะการปลูกป่าของหน่วยงาน ต้องมีเจ้าหน้าที่หน่วยดับไฟต้องใช้รถจักรยานยนต์เพื่อตรวจป่า ขอให้ใช้วิธีปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวเพราะหญ้าแฝกนั้นต่างกับหญ้าคาซึ่งหน้าแล้งจะแห้งติดไฟง่าย แต่หญ้าแฝกหน้าแล้งจะเขียวเพราะรากดูดความชื้นตลอดเวลาจะเป็นแนวกันไฟโดยธรรมชาติ

การใช้ประโยชน์ของต้นหญ้าแฝกที่มีชีวิต

ต้นหญ้าแฝกที่ยังมีชีวิตอยู่ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังต่อไปนี้

การใช้ประโยชน์แบบฉบับ (Conventional Uses)ได้แก่ การใช้ประโยชน์ในด้านการอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนการป้องกันสิ่งแวดล้อม การบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

การใช้ประโยชน์อื่น ๆ (Other Uses) ได้แก่ การนำหญ้าแฝกที่ยังมีชีวิต (นั่นคือไม่มีการเก็บเกี่ยว) ดังต่อไปนี้

อาหารสัตว์ (Forage) ใบหญ้าแฝกมีคุณค่าทางอาหารพอๆ กับหญ้าอื่นๆ อีกทั้งยังไม่มีสารที่เป็นพิษจึงไม่เป็นอันตรายต่อปศุสัตว์ หญ้าแฝกกลุ่มแหล่งพันธุ์กำแพงเพชร ๒ ให้คุณค่าทางอาหารสัตว์ดีกว่าแหล่งพันธุ์อื่นๆ มีโปรตีน ๕.๒ เปอร์เซนต์ของน้ำหนักแห้ง

ไม้ประดับ (Ornamental) หญ้าแฝกเป็นพืชที่มีรูปทรงของกอสวยงาม ใบตั้งตรงและห้อยย้อย จึงถูกนำไปใช้เป็นไม้ประดับทั้งในการปลูกลงดิน และในภาชนะสำหรับการปลูกลงดินนั้น หญ้าแฝกช่วยทำให้สวนหย่อมเฉลียงบ้าน ทางเดินสวยงาม เมื่อปลูกชิดติดกันเป็นแถว หญ้าแฝกจะทำหน้าที่เป็นแนวรั้วที่สวยงาม อีกทั้งยังช่วยบดบัง ส่วนที่ไม่สวยงามของพื้นที่ พร้อมๆ กับทำหน้าที่อนุรักษ์ดินและน้ำของสถานที่นั้นๆ ดังเช่น พื้นที่ในสถานพักผ่อนหย่อนใจริมอ่างเก็บน้ำ ริมทางหลวง วงเวียนสนามกอล์ฟ เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ของหญ้าแฝก

วัสดุคลุมดิน (Mulch) ในดินแดนเขตร้อนน้ำระเหยออกจากผิวดิน จากการแผดเผาของแสงแดดทำให้เกิดความแห้งแล้งแก่พืชที่ปลูกไว้ การใช้พืชคลุมดินเป็นวิธีการที่เหมาะที่สุดอันหนึ่งในการสงวนความชุ่มชื้นไว้ในดิน

ปุ๋ยหมัก (Compost) ส่วนต้นและใบหญ้าแฝกที่ตัดออกมานี้ สามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการทำปุ๋ยหมักได้เช่นเดียวกับซากพืชชนิดอื่นๆ กล่าวคือ ภายในระยะเวลา ๖๐ – ๑๒๐ วัน ต้นและใบหญ้าแฝกจะย่อยสลายเป็นปุ๋ยหมักอย่างสมบูรณ์ ลักษณะอ่อนนุ่ม ยุ่ยสีน้ำตาลเข้มจนถึงดำได้มีการคำนวณว่าปุ๋ยหมักจากใบหญ้าแฝก ๑ ตัน มีคุณค่าเทียบเท่ากับปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต ๔๓ กิโลกรัม

แท่งเพาะชำ/วัสดุปลูกพืช (Nursery BlocK/Planting Medium) โครงการพัฒนาดอยตุงสามารถผลิตแท่งเพาะชำและวัสดุปลูกจากใบพืชและต้นหญ้าแฝก ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ได้ดี

อาหารสัตว์ (Fodder) ใบอ่อนของหญ้าแฝกหอมเช่น หญ้าแฝกแหล่งพันธุ์ “กำแพงเพชร ๒”สามารถใช้เป็นแหล่งอาหารสัตว์ โดยนำไปเลี้ยงวัวเลี้ยงควายได้ ควรใช้ในช่วงอายุ ๒ ถึง ๔ สัปดาห์

เพาะเห็ด (Mushroom Cultivation) ต้นและใบของหญ้าแฝกมีองค์ประกอบพวกเซลลูโลส เฮมิเซลลูโลสลิกนิน และโปรตีนหยาบ รวมทั้งแร่ธาตุต่างๆ ที่สามารถนำมาใช้เป็นวัสดุสำหรับเพาะเห็ดได้โดยนำต้นและใบหญ้าแฝกมาหั่นเป็นชิ้นขนาด ๒ – ๔ เซนติเมตร แช่น้ำและหมักนานประมาณ ๓ - ๔ วัน บรรจุถุงนึ่งฆ่าเชื้อตามกรรมวิธีของการเตรียมวัสดุเพาะเห็ดต่อจากนั้นจึงใส่เชื้อเห็ด เห็ดที่ขึ้นได้ดีในวัสดุเพาะที่เตรียมจากต้นและใบแฝก ได้แก่ เห็ดนางรม เห็ดภูฐาน เห็ดนางฟ้า เห็ดเป๋าฮื้อ และเห็ดหอม

วัสดุรองคอก (Livestock Bedding) ใบหญ้าแฝกสามารถใช้เป็นวัสดุรองพื้นคอกปศุสัตว์ ซึ่งมีความทนทานเช่นเดียวกับฟางข้าว แต่ทนทานกว่า หญ้าคาผลิตภัณฑ์ศิลปหัตถกรรม (Handicraft) หญ้าแฝกที่มีใบเหมาะสมที่จะนำมาทำงานหัตถกรรมเป็นชนิดหญ้าแฝกหอม (Vetiveria zizanioides) ได้แก่ พันธุ์ “ศรีลังกา”แหล่งพันธุ์ “กำแพงเพชร ๒ “สุราษฎร์ธานี” และ “สงขลา ๓” แฝกหอมนี้มีลักษณะเป็นมันและยาว เมื่อถูกน้ำใบจะนิ่มจึงเหมาะที่จะนำมาทำงานหัตถกรรมได้ดี

วิธีเตรียมใบหญ้าแฝกก่อนนำมาสาน มีวิธีการเตรียมที่ง่ายสะดวก โดยนำใบหญ้าแฝกมาตากแดด อาจจะตากบนตะแกรงบกพื้นเพื่อให้อากาศถ่ายเทด้านล่างได้ด้วยก็จะทำให้ใบแห้งเร็วยิ่งขึ้น ใช้เวลาตาก ๓ – ๖ วัน หลังจากนี้ก็นำมาจักสานให้ได้ขนาดตามต้องการ ก่อนสานควรแช่น้ำหรืออาจจะลูบน้ำที่ใบแฝกขณะที่สานก็จะได้ช่วยให้ใบนิ่มและไม่บาดมือ

งานหัตถกรรมที่สามารถใช้ใบหญ้าแฝกมาประดิษฐ์ได้แก่ งานหัตถกรรมประเภทเครื่องจักสานและงานทอ ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมที่เป็นที่นิยมและให้ได้ทุกสถานที่ทุกโอกาสสามารถนำมาเป็นของใช้ได้หลากหลาย เช่น

ผลิตภัณฑ์ตะกร้าและภาชนะ ได้แก่ ตะกร้ากระจาด กระด้ง และภาชนะรองต่างๆ

ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องประดับบ้าน ได้แก่นาฬิกาแขวน กรอบรูป กรอบกระจก โป๊ะไฟ ดอกไม้ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย ได้แก่ กระเป๋า หมวกเข็มขัด เข็มกลัดติดเสื้อ เป็นต้น

ผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้แก่ แฟ้มเอกสาร ปกไดอะรี่ และเสื่อ เป็นต้น

พื้นที่ที่จะปลูกหญ้าแฝก

พื้นที่ลาดชัน สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันที่ไม่ใช่เป็นป่าต้นน้ำ เป็นที่ซึ่งมีการทำการเกษตร หรือมีการตัดต้นไม้ทำลายป่าเพื่อการเกษตร เช่น พื้นที่เกษตรที่สูงและไร่เลื่อนลอย เป็นต้น ควรนำหญ้าแฝกไปปลูกตามแนวระดับขวางแนวลาดชันของพื้นที่หรือปลูกเป็นรูปครึ่งวงกลม แหงนรับความลาดเทของพื้นที่รอบต้นไม้แบบฮวงซุ้ย เพื่อลดความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดิน หญ้าแฝกจะทำหน้าที่นี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อมีการจัดการแนวแถวหญ้าแฝกให้มีจำนวนแนวแถวที่เหมาะสมตามความลาดชันของพื้นที่และพื้นที่ปลูก และปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวเดี่ยวให้ต้นชิดติดกัน

พื้นที่ราบ การปลูกหญ้าแฝกในสภาพพื้นที่ราบโดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพื่อการตัดใบหญ้าแฝกคลุมดินทั้งนี้ เพื่อสงวนความชื้นใต้ดินและการอนุรักษ์น้ำในดินที่ได้จากน้ำฝนตลอดจนฟื้นฟูดินที่เสื่อมโทรมโดยการเพิ่มอินทรียวัตถุ และหมุนเวียนธาตุอาหารในดินชั้นล่างขึ้นมาสู่ดินชั้นบนเป็นประโยชน์ต่อพืชที่ปลูกหรือเพื่อการขยายพันธุ์เป็นต้น ซึ่งอาจปลูกตามรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบร่วมกันก็ได้ เช่นปลูกเป็นแถว รูปครึ่งวงกลมและวงกลม เป็นต้น

พื้นที่วิกฤติ การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ที่ง่ายต่อการชะล้างพังทลาย ได้แก่ ขอบบ่อน้ำหรือสระน้ำที่ขุดใหม่ ไหล่ถนน รอยต่อของผิวน้ำกับแนวป่าที่อยู่เหนือเขื่อนหรืออ่างเก็บน้ำ แนวร่องน้ำข้างถนน พื้นที่ภูเขาและพื้นที่ที่ถูกน้ำกัดเซาะเป็นร่องลึก เป็นต้น

การปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่วิกฤติเหล่านี้ จะต้องปลูกต้นหญ้าแฝกให้ชิดติดกัน ต้องมีการปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเร่งการเติบโตของหญ้าแฝกโดยการใส่ปุ๋ยและควรตัดแต่งให้หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตด้านข้างหรือแตกกอหนาแน่นอยู่เสมอ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพให้กับแนวหญ้าแฝกในการกักเก็บตะกอนดินที่ถูกพัดพามากับน้ำไหลบ่า ป้องกันไหล่ทางชำรุด และป้องกันการกัดเซาะดินของน้ำฝนบริเวณขอบบ่อหรือสระน้ำ เป็นต้น อนึ่งในพื้นที่ที่ถูกกัดเซาะเป็นร่องลึกควรปลูกหญ้าแฝกเป็นรูปตัววีคว่ำ แล้วปลูกต่อเป็นแนวยาวไปตามเส้นชั้นความสูงในลักษณะก้างปลา โดยมีระยะห่างระหว่างแถวตามแนวดิ่ง ๑.๐ เมตร เพื่อชะลอการกัดเซาะร่องน้ำและการกระจายน้ำให้ไหลลึกซึมลงไปในดินหน้าแนวหญ้าแฝก หรือปลูกเป็นแนวตรงขวางร่องน้ำเพื่อช่วยในการเก็บกักตะกอนดินไว้ในร่องน้ำ จนในที่สุดน้ำก็จะมีตะกอนทับถมจนเต็ม พื้นที่วิกฤติดังกล่าวนี้จะเน้นการสร้างแนวแถวหญ้าแฝกให้มีความแข็งแรงเพียงพอที่จะต้านแรงปะทะของน้ำได้ โดยการเพิ่มจำนวนแถวหญ้าแฝกให้ทันฤดูน้ำหลากโดยการปลูกเร็วขึ้น การใช้ปุ๋ยและการตัดแต่งหญ้าแฝก พันธุ์แฝกที่เหมาะสม เพื่อการปลูกขวางร่องน้ำ ได้แก่หญ้าแฝกลุ่มเช่น พันธุ์ศรีลังกา แหล่งพันธุ์สงขลา ๓ กำแพงเพชร ๒ และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น หญ้าแฝกพันธุ์และแหล่งพันธุ์ดังกล่าวเหล่านี้จะมีลักษณะลำต้นแข็ง สูง ตั้งตรง และจะแตกตาและรากที่ข้อของลำต้นได้เสมอ เมื่อมีตะกอนดินมาทับถมจะสามารถรับแรงปะทะจากน้ำที่ไหลบ่าได้ดี

การปลูกหญ้าแฝกรอบบริเวณแหล่งน้ำ

อ่างเก็บน้ำควรวางปลูกแนวหญ้าแฝกเป็นแถวตามแนวระดับรอบอ่าง จำนวน ๓ แถว ได้แก่ ที่ระดับเก็บกักน้ำ(แถวที่ ๑) ที่ระดับความสูงขึ้นมาตามแนวดิ่งจากแนวที่ ๑จำนวน ๒๐ เซนติเมตร และที่ระดับต่ำกว่าแถวที่ ๑ ตามแนวดิ่ง ๒๐ เซนติเมตร (เพราะน้ำมักจะไม่ถึงระดับเก็บกัก)

บ่อสระน้ำควรวางแนวปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวตามแนวระดับ จำนวน ๒ แถว คือ ที่ระดับห่างจากริมขอบบ่อประมาณ ๕๐ เซนติเมตร และที่ระดับทางน้ำเข้าบ่อ

คลองส่งน้ำคลองระบายน้ำให้ปลูกหญ้าแฝกเป็นแถวตามแนวระดับขนานไปตามคลองส่งน้ำหรือคลองระบายน้ำ ๕๐ เซนติเมตร

การปลูกหญ้าแฝกตามไหล่ถนน

การปลูกหญ้าแฝกบริเวณไหล่ถนน เป็นวิธีป้องกันความเสียหายของไหล่ถนน เป็นการลดการกัดเซาะของน้ำฝนได้ดี รวมทั้งรากหญ้าแฝกจะช่วยยึดดินบริเวณไหล่ถนนไม่ให้เกิดการพังทลาย การวางแนวปลูกหญ้าแฝกบริเวณด้านข้างตามความยาวของไหล่ถนน ควรให้แถวหญ้าแฝกอยู่ต่ำกว่าไหล่ถนนประมาณ ๓๐ - ๕๐ เซนติเมตร เพื่อป้องกันอุบัติเหตุที่อาจเกิดจากแนวหญ้าแฝกบังสายตาของผู้ใช้รถใช้ถนน

วิธีการปลูกแนวหญ้าแฝก

การปลูกแทนคันดิน เพื่อการอนุรักษ์ดินและความชุ่มชื้น ปลูกหญ้าแฝกเป็นแนวระดับขวางความลาดเทในต้นฤดูฝน โดยการไถพรวนดิน และทำร่องจำนวน ๑ ร่องไถแล้วปลูกหญ้าแฝกลงในร่องไถ ระยะปลูกระหว่างต้นหรือกอห่างกันประมาณ ๕ เซนติเมตร ปลูก ๑ ต้นต่อหลุมหรือ ๑ – ๓ หน่อต่อหลุม กรณีที่มีการเตรียมกล้าหญ้าแฝกมาอย่างดีแล้วกลบดินรอบโคนให้แน่น ระยะห่างระหว่างแถวหญ้าแฝกจะไม่เกิน ๒ เมตร ตามแนวตั้ง หญ้าแฝกจะเจริญเติบโตกอชิดกันภายใน ๔ - ๖ เดือน หรือ ๑ - ๓ ฤดูเพาะปลูก กรณีพื้นที่แห้งแล้งควรตัดหญ้าแฝก ๑ - ๒ เดือนต่อครั้ง ให้สูงประมาณ ๓๐ – ๕๐ เซนติเมตร เพื่อเร่งให้มีการแตกกอ

การปลูกเพื่อควบคุมร่องน้ำและกระจายน้ำ การปลูกหญ้าแฝกเพื่อควบคุมร่องน้ำไม่ให้ถูกกัดเซาะพังทลายมากยิ่งขึ้น และทำให้เกิดคันกั้นน้ำ จะต้องมีการเตรียมกล้าหญ้าแฝกเป็นอย่างดี เช่นเพาะชำกล้าแฝกในถุงพลาสติกจนกระทั่งแตกกอเต็มถุงและแข็งแรงดีแล้ว จึงนำไปปลูกร่องน้ำโดยขุดหลุมปลูกขวางร่องน้ำเป็นแนวตรง หรือเป็นแนวลูกศรย้อนทางกับทิศทางน้ำไหล อาจใช้กระสอบทรายหรือก้อนหินช่วยทำคันเสริมฐานให้มั่นคงตามแนวปลูกหญ้าแฝก ควรปลูกหญ้าแฝกให้ชิดกันยิ่งกว่าวิธีแรก ระยะห่างระหว่างแนวปลูกหญ้าแฝกจะไม่เกิน ๒ เมตร ตามแนวตั้งหลังจากเกิดคันดินกั้นน้ำ แล้วจะปลูกหญ้าแฝกต่อจากแนวคันดินกั้นน้ำนั้นออกไปทั้งสองข้างเพื่อเป็นการกระจายน้ำเข้าสู่พื้นที่เพาะปลูก

การปลูกเพื่อรักษาความชุ่มชื้น ปลูกหญ้าแฝกตามแนวระดับน้ำสูงสุดท่วมถึง ๑ แนว และปลูกเพิ่มขึ้นอีก๑ – ๒ แนว เหนือแนวแรกซึ่งขึ้นอยู่กับความลึกของขอบสระระยะปลูกระหว่างต้น ๕ เซนติเมตร

การนำระบบหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์ในพื้นที่ การเกษตร

พื้นที่ดิน ควรใช้หญ้าแฝกปลูกเพื่อแสดงขอบเขตล้อมรอบพื้นที่นาบริเวณขอบคันนา ตัดใบหญ้าแฝกคลุมดินที่ปลูกพืชผักหรือพืชไร่ในนาข้าวหลังฤดูเก็บเกี่ยว เป็นการเพิ่มอินทรียวัตถุในนาข้าว และรักษาความชื้นในดินให้กับพืชที่ปลูกหลังทำนาในฤดูแล้งได้

พื้นที่ไร่ ควรใช้หญ้าแฝกปลูกเป็นแถวในพื้นที่ปลูกพืชไร่ในพื้นที่ราบ โดยปลูกเป็นแถวสลับกับแถบปลูกพืชไร่จะช่วยกักเก็บเม็ดดินและเศษใบหญ้าที่ถูกพัดพามากับน้ำสะสมอยู่หน้าแถวหญ้าแฝกที่ปลูกตามแนวระดับ ทำให้หน้าดินไม่สูญไปกับน้ำ แต่จะสร้างเป็นขั้นบันไดธรรมชาติอยู่หน้าแถวหญ้าแฝก

พื้นที่ปลูกผัก ไม้ดอกและไม้ประดับ ควรใช้หญ้าแฝกปลูกรอบพื้นที่ยกร่องหรือรอบแปลงเพาะปลูกพืชผักไม้ดอกไม้ประดับ เพื่อตัดใบหญ้าแฝกนำไปคลุมดินทดแทนใช้ฟางข้าว ซึ่งเป็นวิธีดั้งเดิม และนับวันจะหาฟางข้าวได้ยากขึ้น นอกจากเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการขนย้ายฟางข้าวจากในนาแล้ว ยังช่วยป้องกันการพังทลายของร่องปลูกพืชได้ดีอีกอย่าง

พื้นที่สวนไม้ผลยืนต้น ยางพารา และปาล์มน้ำมัน

พื้นที่ที่เป็นสวนไม้ผลดั้งเดิม พื้นที่เกษตรที่เป็นสวนไม้ผลดั้งเดิม จัดว่าเป็นระบบที่มีความสมบูรณ์มั่นคงและยั่งยืนดีอยู่แล้ว ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องนำหญ้าแฝกไปปลูก เช่นเดียวกับพื้นที่ที่เป็นป่าสมบูรณ์ นอกจากหญ้าแฝกไม่สามารถเจริญเติบโตเป็นปกติ เนื่องจากมีแสงแดดไม่เพียงพอแล้ว ยังเป็นการปลูกหญ้าแฝกที่ไม่เหมาะสมและถูกต้องอีกด้วย หากเป็นไม้ยืนต้นที่มีอายุไม่เกิน ๓ ปี หรือทรงพุ่มยังไม่ชิดติดกัน และมีปัญหาเรื่องความแห้งแล้งและการชะล้างพังทลายของดิน ก็อาจใช้หญ้าแฝกปลูกเป็นแถวตามความยาวของแถวไม้ผลนอกเขตทรงพุ่มไม้ผลที่ปลูกรอบๆ โคนต้นไม้ผลที่ปลูกรัศมีประมาณ ๑.๕ – ๒.๐ เมตร ในลักษณะครึ่งวงกลมแหงนซับน้ำสำหรับพื้นที่ลาดชัน หรือลักษณะวงกลมสำหรับพื้นที่ราบ เพื่อตัดใบหญ้าแฝกคลุมดินบริเวณโคนต้นไม้ผลเพื่อสงวนน้ำในดิน และลดการชะล้างพังทลายดิน

พื้นที่เริ่มปลูกสร้างสวนไม้ผล พื้นที่เกษตรเป็นสวนไม้ผลยืนต้นที่เริ่มขึ้นมาใหม่ หรือรื้อสวนเก่าเพื่อปลูกสวนไม้ผลใหม่ หรือสวนยางพาราที่รื้นปลูกใหม่ ควรปลูกหญ้าแฝกขวางความลาดเท ตามแนวระดับขนานไปกับแถวไม้ยืนต้นไม้ผล หรือปลูกรอบเฉพาะหลุมปลูกไม้ผลแบบครึ่งวงกลมแหงนรับความลาดเท เพื่อป้องกันการชะล้างพังทลายของดินและตัดใบคลุมดินเพื่อรักษาความชื้นในดิน และเป็นการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินเพื่อความยั่งยืนของระบบ

การปลูกในสวนผลไม้ระยะที่ไม้ผลยังไม่โต หรือปลูกก่อนที่จะลงไม้ผล ระยะห่างระหว่างแถวของหญ้าแฝกจะขึ้นอยู่กับระยะปลูกผลไม้ ระยะห่างระหว่างแถวหญ้าแฝกขนานไปกับแถวของไม้ผลห่างจากแถวไม้ผลพอประมาณเช่น ๑.๕ เมตร แถวหญ้าแฝกนอกจากจะป้องกันดินพังทลายและรักษาความชื้นของดินตามปกติแล้ว การตัดหญ้าแฝกบ่อยๆ และนำใบหญ้าแฝกมาคลุมโคนต้นไม้ผล จะเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาความชื้น และความอุดมสมบูรณ์ของดินเพิ่มขึ้น

พื้นที่เกษตรที่มีระบบการปลูกพืชแบบผสมผสาน

การใช้หญ้าแฝกในระบบการปลูกพืชแบบผสมผสานจะมีความหลากหลายรูปแบบ ระบบการปลูกพืชแบบผสมผสานจะมีความหลากหลายในชนิดของพืช (biodiversity) เป็นระบบพืชเดี่ยว (single cropping system) ในพื้นที่เล็กๆและระบบปลูกแบบผสมผสาน (integrated croppingsystem) และความแตกต่างกันของลักษณะสภาพพื้นที่ (topography) ที่ปลูกพืชเกษตร ดังนั้น การใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกของเกษตรกรในแต่ละรูปแบบของการปลูกพืชจะมีมากน้อยไม่เหมือนกัน เช่น ในสภาพพื้นสูงลาดชัน ประโยชน์ของหญ้าแฝกนอกจากการตัดคลุมดินเพื่อช่วยอนุรักษ์น้ำในดินช่วยเพิ่มอินทรียวัตถุให้กับดิน และช่วยตามแนวระดับยังช่วยลดการชะล้างพังทลายของหน้าดินได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ขณะที่พื้นที่ราบที่มีดินเสื่อมโทรมประโยชน์ของหญ้าแฝกจะเน้นในแง่ของการปรับปรุงบำรุงดินฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน และเพิ่มความชุ่มชื้นให้กับดิน

ผลจากการใช้หญ้าแฝกในพื้นที่การเกษตรแบบผสมผสาน สรุปได้ดังนี้

การปลูกหญ้าแฝกเป็นแถว ห่างกันประมาณ ๖.๐ เมตร สามารถตัดใบหญ้าแฝกคลุมดินได้ปีละประมาณ ๑.๘ – ๒.๖ตันต่อไร่ หรือคิดเป็นธาตุอาหารไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม จะได้ประมาณ ๑๗ – ๔๔, ๑ – ๖ และ ๓๗ – ๘๐กิโลกรัมต่อไร่ต่อปี ตามลำดับ

การใช้หญ้าแฝกปลูกเป็นรูปวงกลมในพื้นที่ราบในรัศมี ๒.๐ เมตร หรือที่ที่มีความลาดชันเทน้อย แต่ทิศทางรอบโคนต้นไม้สามารถตัดหญ้าแฝกคลุมโคนต้นไม้ได้ปีละประมาณ ๕๐ – ๗๐ กิโลกรัมต่อต้น และทำให้ความชื้นของดินบริเวณโคนต้นเพิ่มขึ้นถึง ๓๕ เปอร์เซ็นต์ แถวหญ้าแฝกช่วยลดการพังทลายของดิน ในระบบปลูกพืชแบบผสมผสานที่มีไม้ผลเป็นหลักแบบต่างๆ

แถวหญ้าแฝกสามารถลดปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดิน (run-offwater) และตะกอนดินได้ถึง ๒ - ๖ และ ๖ - ๓๖ เท่า ตามลำดับทั้งนี้ ระบบที่มีสับปะรดเป็นพืชแซม จะมีปริมาณน้ำไหลบ่าหน้าดินและตะกอนดินน้อยที่สุด ขณะที่ระบบที่มีกล้วยเป็นพืชแซมมีมากที่สุด

ประโยชน์ที่ได้รับจากแบบการปลูกพืชในระบบผสมผสานดังกล่าวนี้ คือ การพัฒนาพื้นที่เสื่อมโทรม ดินเลว ฝนแล้ง มาเป็นระบบการเกษตรยั่งยืนในรูปป่ากินได้ โดยใช้หญ้าแฝกช่วยในการรักษา และพัฒนาระบบในช่วงแรกเมื่อไม้ผลต่างๆ เจริญเติบโตจนกระทั่งให้ผลผลิต มีทรงพุ่มชิดติดกันครอบคลุมพื้นที่เป็นป่ากินได้แล้ว หญ้าแฝกจะหมดบทบาทลงในที่สุด

การขอรับบริการ

ขอรับบริการกล้าหญ้าแฝก คำแนะนำและเอกสารคู่มือการขยายพันธุ์ และการปลูกได้ที่สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต หรือสถานีพัฒนาที่ดินใกล้บ้าน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ในวันและเวลาราชการ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตำบลกะลุวอเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส 96000

โทรศัพท์ 0-7363-033 | โทรสาร 07363-1034

Email : cpt_1@ldd.go.th Website : www.pikunthong.com

หญ้าแฝก

กำแพงธรรมชาติที่มีชีวิต

กันยายน 56

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ